

Het spoor laat buurt- initiatief ontsporen

De Wilgenhof in Utrecht

Harrie Wagemakers i.s.m.
Maria Evelein

Geloven in het concept van onze buurttuin doe ik nog steeds. Toch zullen wij er - naar alle waarschijnlijkheid binnen enkele jaren - afstand van moeten doen. Na zeven vette jaren tuinieren-in-de-wijk weten wij, dat ook dit perceel op de schop gaat. De tuin wordt geofferd aan de vaart der volkeren, aan onze veropgevoerde mobiliteitsdrang. Al is het openbaar vervoer nog de beste keus.

Naar verwachting beginnen over drie jaar (in 2009) de voorbereidingen voor de aanleg van twee sporen extra op het traject Utrecht - Den Haag/Rotterdam. Naar het westen toe is een groot deel al klaar of in aanleg. De laatste kilometers tot Utrecht CS lopen langs de wijken Majella en Nieuw Engeland. Voor de verbreding van het spoor moet er groen wijken. Ook buurttuin De Wilgenhof in Utrecht.

Dat gegeven is een belangrijke reden geweest om 'Een tuin op loop-

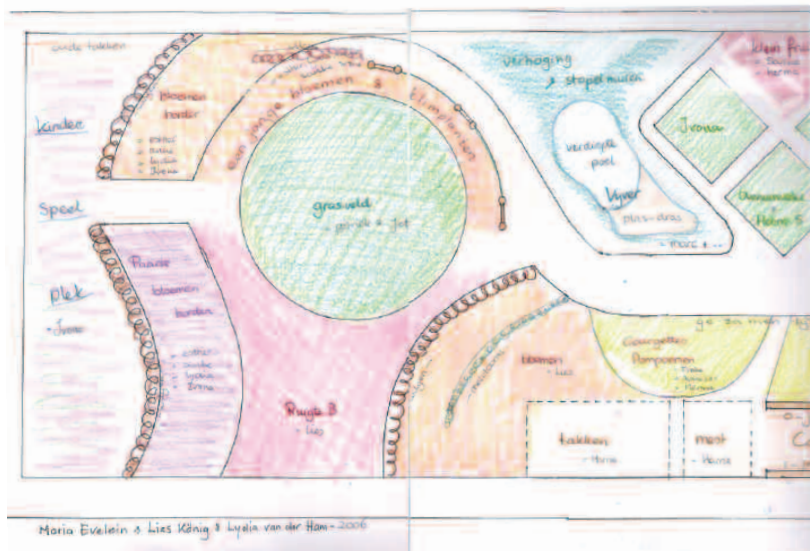

afstand' te laten verschijnen, een boekje over de eerste vijf jaar van onze tuin: als blijvend document.

Tuinieren na school

Het bijzondere van onze tuin is de ontwikkeling die hij de laatste zeven jaar heeft doorgemaakt, zowel in functie, beheer als uiterlijk. Zoals alles begon het met een idee: je wenst je een tuin met meer zon, meer ruimte en betere grond dan je eigen achtertuin. En ook nog in de buurt... Dan is er alleen maar een wonder nodig; en dat gebeurde. Als bij toeval kwamen wij in contact met één van de medewerkers van de gemeentelijke afdeling Natuur- en Milieucommunicatie, voorheen de schoolbiologie.

Deze gemeentelijke dienst wilde juist haar activiteiten uitbreiden om de tuin nieuw leven in te blazen. Daarvoor wilde zij het "Tuinieren na school" introduceren. Daarvoor waren wel mensen nodig die dat

aanbod als vrijwilliger gingen begeleiden. Hier lag voor ons een geweldige kans om onze gekoesterde wens in vervulling te zien gaan: een tuin op drie minuten lopen van huis. De deal: wekelijks beschikbaar zijn gedurende de periode april-oktober (vanaf de paas- tot aan de herfstvakantie) voor een groepje kinderen, dat het leuk vond na hun schooltijd te tuinieren. In ruil daarvoor kregen wij een stuk grond in beheer van ongeveer 10 bij 20 meter om een eigen tuin aan te leggen. Het feest kon beginnen. Dat was in het jaar 2000.

Een taartpunt per kind

Voor de kinderen legden wij een cirkeltuin aan. Ieder kind kreeg een taartpunt. Het werden acht tuintjes incl. een voorbeeldtuin. In het centrum plaatsten wij een composthoop, voor ons een wezenlijk onderdeel van het tuinieren. Bovendien creëerden wij een plek om bij elkaar te kunnen komen bijvoorbeeld voor instructies.

Het tweede jaar kregen wij te maken met een meer dan dubbel aantal inschrijvingen. Wij besloten er twee groepen van te maken: één op maandag- en één op dinsdagmiddag. Daardoor ontstond er toevallig een jongensgroep en een meisjesgroep. Zo breidde zich ook het stuk grond uit, dat wij in beheer kregen.

Voor ons betekende dat meer werk en meer onderhoud. De gemeente ploegde twee per jaar haar school-

De eerste stappen

Na de keuze gemaakt te hebben om te beginnen met het tuinieren ging ik op een frisse ochtend in februari naar het stukje grond.

Daar voer ik een oase van rust, ondanks de verkeersgeluiden. Het spoor veroorzaakte nauwelijks last. De omslotenheid van de tuin was verrassend.

Rondom de tuin stonden struiken en bomen. Aan de ene kant het spoor en aan de andere kant de vogels en kindergeluiden van het in de nabijheid gelegen schoolplein. Vol activiteit rondom en de vlakte in diepe rust.

Eerst maar eens een kopje thee.

Er waren 16 balen onbespoten stro geregeld.

Al lopende maakte ik met stro een paar lange paden over de lengte van de tuin.

Bij elke stap liet ik het stro voor mijn voeten vallen, zodat het meteen platgedrukt werd op de grond.

Ik maakte geen tekeningen of plattegronden. Ik liet me leiden door de vrij diepe en smalle ruimte, die vroeg om een golvende lijn.

Na elke lijn keek ik over het veld om te zien wat er verder nodig was; een pad om in het centrum van de tuin te komen, een pad om naar de andere kant te komen, een veld om groente te telen.

Zo ontstond een lijnenspel van allerlei stropaden, op de nog kale donkere bodem lichten de paden goudgeel op.

De ontstane vormen kregen een bestemming en daarmee hun betekenis: cirkeltuin alias kindertuin, wilgenhutje alias bonenhutje, het 'oog' alias groenteveldje, compostbak alias composthoop, kruidenhoek, groentetuin, pompoenhoek, wild stuk.

Er kwamen twee kleine waterbakken voor praktisch gebruik en als contrast met de droge grond. Met takken werd de basis gelegd voor de composthoop.

De tuin kreeg zo een eigen bestaan, uit allerlei vormen en oplossingen vloeiden weer ideeën voort hoe ze te gebruiken. Het één leidde tot het ander.

De groentetuin kreeg een strakke indeling in rijen, met klaver als looppadjes ertussen.

Voor mij waren dit de eerste stappen in de nog onbekende tuin, hiermee ging ook alle twijfel weg die er eventueel was blijven hangen.

Door op deze manier contact te maken met dat specifieke stukje grond kon ook het vervolg voor mij ontstaan. Tijdens die ochtend ontstond de oase die er nu al meerdere jaren is.

Maria Evelein

Plattegrond van de tuin zo als hij nu is

tuinenperceel. Dat was er voor ons niet bij. Wij hanteerden - en doen dat nog steeds - de hak om de grond los te maken en voor te bereiden. Spitten doen wij ook niet. Daardoor ontstond er een steeds groter verschil tussen het stuk dat wij beheerden en dat wat de gemeente gebruikte voor haar schooltuinen. Bovendien functioneerden de schooltuinen slechts van april tot juli, de zomervakantie. Ons stuk werd steeds meer een permanente tuin, een park.

Overblijvende planten en struiken

Aanvankelijk was de afspraak, dat er - ook op ons eigen deel - niets blijvends zou zijn en dat wij (in verband met de oplevering aan het eind) kaal en vlak de winter in zouden gaan. Daar konden wij moeilijk mee leven. Wij neigden naar burgerlijke ongehoorzaamheid, maar besloten tot overleg. Wij vroegen meer speelruimte en die kwam er dan ook: de eerste wilgenhut kwam tot stand; tijdens het eerste jaar nog een bonenhutje, waarbij de klimbonen langs de wilgentakken omhoog klommen. Wegens vochtconcurrentie zijn wij van dat idee afgestapt en bleef het object als ware blikvanger over. Ook kwamen er bessenstruiken, rozen, pioenrozen en vlinderstruiken bij en een strook kardoen, die ook 's win-

ters in de sneeuw een grote sierwaarde heeft.

Daarnaast besloot Maria meer invulling te geven aan de bestaande vormen en vlakken. In de restvormen van de cirkeltuin aan de zijde van het spoor maakte zij sculpturen van wilgentakken. Daarbinnen construeerde zij ecologische hulpmiddelen zoals een bijenhotel. Op die manier is er na jaren een geluidsscherm en (anti-) beeldscherm ontstaan tegen de treinen.

Volwassenen doen hun intrede

In 2002 volgde een grote stap m.b.v. de bestemming van de tuin: met toestemming van de gemeente - want dat "kostte" weer een stuk grond - begon Maria een kruidencursus voor volwassenen uit de wijk. Na het eerste jaar bleef de groep bij elkaar en groeide uit. Bovendien bleek er behoefte te zijn om naast kruiden ook wat groenten te verbouwen.

Medio 2004 besloot de gemeente in verband met de op handen zijnde spooruitbreiding en tevens als bezuinigingsoperatie vanaf 2005 geen gebruik meer te maken van het perceel. Onder de volwassenen kwam toen al gauw de wens naar boven om door te gaan met tuinieren en de tuin voor de wijk te behouden,

zolang maar mogelijk was.

Na overleg met de afdeling Natuur- en Milieucommunicatie volgde een onderhoud op het wijkbureau. Daar waren Maria en ik geen onbekenden, dus dat maakte het al gemakkelijker. Op voorwaarde dat de bestaande tuingroep een juridische rechtsvorm koos, konden wij op ondersteuning van het wijkbureau rekenen. Hierop volgde druk overleg met als centrale vragen:

- In welke rechtsvorm willen wij verder?
- Hoe gaan wij invulling geven aan de meer dan verdubbelde oppervlakte?
- Hoeveel mensen kunnen we laten instromen om de tuin en de groep beheer- en beheersbaar te houden? Ideeën en wensen werden geïnventariseerd en op haalbaarheid getoetst. Iedere deelnemer kan zich samen met een tweede persoon verantwoordelijk maken voor een deeltaak. Dat houdt in dat zij zich met die taak verbinden en eindverantwoordelijkheid daarvoor willen nemen. In de uitvoering kunnen andere mensen meewerken. Daarvoor wordt jaarlijks een rooster opgesteld van samenwerkdagen: zaterdag (middagen

Vormgeving, tekst- en beeldredactie: Esther Boukema. Dit boekje kan telefonisch of per e-mail besteld worden bij Harrie Wagemakers, tel: 030-2961858) of harriewagemakers@tiscali.nl
Prijs: € 14 inclusief verzendkosten.

of ochtenden) voor het opstarten of onderhoud van gemeenschappelijke taken.

De inventarisatie werd gevolgd door een ontwerpfase waarin herhaling en afwisseling het thema was. De individuele tuintjes van 4 x 4 meter op het nieuwe stuk werden ten opzichte van de 'oude' tuin (vanaf 2000) als diagonale vlakken getekend. Een vijver, een mais-, pompoen- en courgetteveldje, een composthoop, een grascirkel en een speelveldje voor kinderen vonden ook een plek. Een paar ruigten werden intact gelaten.

Jarenlang maakten schoolkinderen gebruik van de tuin. In het vroege voorjaar van 2005 konden we met de buurttuin van start: Stichting De Wilgenhof was een feit.

Kinderen komen nu met hun ouders mee: minder verplichtend, minder strak gepland dan een schoolrooster toelaat. Zij hebben meer vrijheid, spelen vaak, genieten vooral en zijn dan weer in opperste verwondering: "Oh, mam...!" In dat verband kun je de buurttuin even goed een gezinstuin noemen. De sfeer is echt anders dan op een volkstuincomplex.

Het resultaat van het groeiproces van buurttuin De Wilgenhof is (nog) te bezoeken en/of mee te beleven op de gezamenlijke werkdagen of

volgens afspraak. Tot in 2008? Of wordt het toch nog langer?

*Door een voetreis naar Santiago de Compostella werd ik Europeaan.
Als klokkenluider op de Domtoren voel ik me meer Utrechter.
Deze tuin maakte van mij een meer geïntegreerde wijkbewoner.*

De Wilgenhof is gelegen aan de Cremerstraat achter het Majellapark. Voor meer informatie over De Wilgenhof: www.wilgenhofutrecht.nl.

Harrie Wagemakers is voorzitter van Stichting De Wilgenhof en vanaf het begin betrokken bij de tuin. Zijn e-mailadres: harriewagemakers@tiscali.nl
Foto's: Philippe Mc Intyre en Stichting Oase

De Wilgenhof houdt zondag 8 oktober (11-16 uur) een open dag. Kookatelier 'De Smaak te Pakken' uit Amsterdam is onze gast en biedt een kookworkshop voor kinderen aan. Het boekje 'Een tuin op loopafstand' is dan te koop voor € 12,50.

